

MAGDALENA ŻAKOWSKA
Łódź
ORCID: 0000-0002-0273-3297

Sumienie małego narodu

Kryzys związany z polityką Federacji Rosyjskiej po 2022 r. w dyskursie austriackiej prasy opiniotwórczej w latach 2022-2023

„Rosja to [...] kraj, któremu zawdzięczamy wyzwolenie z terroru nazizmu [...] jednocześnie zaś doświadczamy teraz, że Rosja obiera drogę, którą odrzucamy z głębi serca” (Nehammer 2022). Słowa Karla Nehammera, kanclerza Austrii, wypowiedziane 24.02.2022 r., dobrze ilustrują ambiwalencję w odniesieniu do Federacji Rosyjskiej, jaką w austriackim dyskursie publicznym spowodowała agresja rosyjska w Ukrainie.

Na bazie artykułów zawartych w opiniotwórczej prasie austriackiej z lat 2022-2023, analizie poddane zostaną kluczowe zagadnienia wspomnianej debaty. Nade wszystko autorka skupi się na agresji rosyjskiej jako wyzwaniu moralnym i zagrożeniu egzystencjalnym dla austriackich elit i samych Austriaków. Celem artykułu jest także odkrycie zależności między *habitusem*¹ narodowym (tożsamością czy też wizerunkiem) obywateli Drugiej Republiki a sposobem budowania przez nich agendy oraz dyskursywnego ujmowania zagadnień związanych z zagrożeniem rosyjskim dla Austrii i świata po 2022 r. Zdiagnozowane zostaną również cechy szczególne, czyniące austriacki dyskurs o Rosji wyjątkowym w skali europejskiej, w tym również kontrowersyjnym, z punktu widzenia polskiego odbiorcy.

---

¹ *Habitus* rozumiany jest tu zgodnie z koncepcją Pierre’a Bourdieu oraz definicją sformułowaną przez Jerzego Szackiego, jako „łączny rezultat oddziaływań socjalizacyjnych, jakim podlega w ciągu życia jednostka, rezultat interioryzowania przez nią społecznych norm i wartości, tj. całokształt nabytych przez nią i utrwalonych dyspozycji do postrzegania, oceniania i reagowania na świat zgodnie z ustalonymi w danym środowisku schematami” na płaszczyźnie intelektualnej, emocjonalnej, mentalnej i behawioralnej (Szacki 2005).

W ramach badania poddano weryfikacji dwie hipotezy badawcze:

- 1) Wspomniany dyskurs odwołuje się do zakorzenionego w Austrii wizerunku własnego państwa jako kraju a) małego, b) neutralnego i c) będącego częścią UE.
- 2) W zależności od tego, który z trzech wspomnianych wizerunków dominuje w poszczególnych narracjach, w korelacji z nim odmiennej kontekstualizacji ulegają zagadnienia związane z Rosją, w tym z rosyjskim zagrożeniem.

Przywołana w artykule koncepcja habitusu traktowana jest synonimicznie do wizerunku oraz tożsamości, definiowanej jako „przekonanie dotyczące tego, kim się jest w jakich sytuacjach” (Wendt 2008: 176, 335-336), z którego wynikają specyficzne narracje o sobie i innych, postrzeganie własnych interesów oraz określone działania. Tym samym artykuł opierać się będzie na terminologii zaczerpniętej z teorii konstruktywizmu społecznego w badaniach stosunków międzynarodowych, kładącej nacisk na czynniki ideacyjne, tożsamościowe i kulturowe jako te, które nade wszystko warunkują relacje między poszczególnymi państwami.

W literaturze przedmiotu zwraca się uwagę na zespół cech konstytuujących tożsamość narodu austriackiego oraz Austrii jako państwa. Po pierwsze, jest to państwo małe. Austria dysponuje ograniczonymi zasobami tradycyjnie rozumianej potęgi: demograficznej, militarnej, ekonomicznej, surowcowej. Fakt ten czyni ją państwem zależnym od struktury relacji międzynarodowych i wrażliwym na występujące w ich obrębie zakłócenia. Państwa małe przykładają dużą wagę do czynników pozasiłowych, mających wpływ na ich bezpieczeństwo: dobrych relacji z innymi państwami, działalności pośredniczącej czy głoszenia prymatu idei moralności nad „twardą siłą” w polityce (Popławski 2009: 452, 456, 462).

Austria chce odgrywać rolę państwa-siedziby ważnych organizacji międzynarodowych oraz kraju, który w obliczu ideologicznych podziałów na świecie zachowuje neutralność (Szyszkowitz 2020: 29). Oznacza to również postulat dialogu z każdym partnerem politycznym „takim, jakim on jest, a nie takim, jakim chcielibyśmy [...], żeby był”, zgodnie ze słowami byłej austriackiej minister spraw zagranicznych i unijnej komisarz Benity Ferrero-Waldner odnośnie do pożądaných relacji UE z Rosją (Stachowiak 2020: 153).

Jak zauważa Anton Palinka, zwolennicy neutralności Austrii zdecydowanie przeważają nad tymi, którzy opowiadają się za bezpieczeństwem gwarantowanym przez udział w pakcie wojskowym² i wywodzą się z wielu środowisk.

---

² Dotyczy to zwłaszcza układu o charakterze wojskowo-politycznym, jakim jest Sojusz Północnoatlantycki.

Osobom o poglądach prawicowych status ten daje poczucie wyjątkowości bycia Austriakiem, pacyfistom gwarancję, że ich kraj pozostanie wyspą pokoju, zaś politykom możliwość utrzymywania niskich wydatków na wojsko (Palinka 2018: 161). Idea przystąpienia do Unii Zachodnioeuropejskiej, a nawet do NATO, pojawiła się w debacie publicznej w Austrii dopiero na początku lat 90. i była promowana przede wszystkim przez środowiska związane z chadecką ÖVP³. Koncepcja ta została jednak odłożona do lamusa z powodu kontrowersji wzbudzanych w społeczeństwie – za wejściem do zachodniego sojuszu wojskowego opowiadała się wówczas nie więcej niż jedna trzecia obywateli⁴; podobny odsetek wyraził taką opinię również wiosną 2022 r. (Simonet 2023: 22-23).

Wielu ekspertów argumentuje, że nie da się jednostronnie unieważnić aktu prawnomiędzynarodowego, jakim jest austriacki traktat państwowy zawierający przepis o wieczystej neutralności. Ponieważ sygnowały go w 1955 r. cztery mocarstwa alianckie, jego uchylenie mogłoby nastąpić tylko za ich wspólną zgodą (Popławski 2011: 301-302, Popławski 2013: 115-116)⁵. W związku z przystąpieniem Austrii do Unii Europejskiej oraz w obliczu wojny w byłej Jugosławii dokonano jednak nowelizacji konstytucji tak, by umożliwiła ona uczestnictwo Austriaków w operacjach UE oraz Partnerstwa dla Pokoju (Popławski 2013: 121). Natomiast w 2001 r. Austria wprowadziła doktrynę obronną uznającą prymat europejskiej solidarności w działaniach na rzecz bezpieczeństwa, w tym w operacjach *peace enforcement* (tamże: 115-116). Włączanie się w politykę bezpieczeństwa UE podkreślane jest również w kolejnych strategiach bezpieczeństwa Austrii, poczynwszy od 2011, a skończywszy na 2022 r. (tamże: 121-124)⁶.

Ważnym komponentem tożsamości narodowej mieszkańców alpejskiej republiki jest także proekologiczność. Austria należy do państw, w których za sprawą nacisków społecznych zrezygnowano z możliwości wykorzystania energii atomowej, a także będących w czołówce krajów UE, nalegających na przeprowadzenie kompleksowych reform na rzecz klimatu. W zgodzie z europejskimi założeniami *Energiewende* Austriacy planują do 2027 r. odejść od

³ *Österreichische Volkspartei* – Austriacka Partia Ludowa.

⁴ Przykładowo w 1998 r. przeciw wejściu do NATO było 65% Austriaków (Popławski 2013: 115-116).

⁵ Warto także podkreślić, że dzień 26 października, upamiętniający przyjęcie ustawy konstytucyjnej o neutralności Austrii, obchodzony jest przez Austriaków jako święto narodowe (Fiedor 1996: 249).

⁶ Wydarzenia 24.02.2022 r. doprowadziły do zmian w doktrynie państwowej Austrii związanej z przewyżczeniem zagrożeń dla szeroko rozumianego bezpieczeństwa, których syntezą stał się dokument strategiczny *Risikobild 2023* (Simonet 2023: 23).

energii gazowej, do 2030 r. oprzeć energetykę wyłącznie na źródłach odnawialnych, zaś do 2040 r. osiągnąć neutralność węglową (Trypolska, Rosner 2022: 19).

W oczach Zachodu

Kontrowersje wewnętrzne oraz w odniesieniu do Austrii wzbudzają natomiast relacje tego demokratycznego państwa z krajami potępianymi przez społeczność międzynarodową. Analitycy pisząc o relacjach Drugiej Republiki chociażby z Chinami i z Federacją Rosyjską, diagnozują z reguły sprzeczność między idealistycznym habitusem Austrii a rezygnacją z niego w imię *Realpolitik*. Po 2022 r. silnie podkreśla się zwłaszcza ciągłość niemoralnej współpracy austriacko-rosyjskiej, z naciskiem na fakt, że legitymizuje ona działania Kremla w Ukrainie, rozbija jedność europejską oraz, co ważne, nie jest warunkowana brakiem ekonomicznych alternatyw państwa austriackiego.

Argumenty te nie są nowe. Wcześniej, chociażby w 2007 r. Mark Leonard i Nicu Popescu zakwalifikowali Austrię do kategorii państw działających w relacjach z Rosją jako przyjaźnie nastawieni pragmatycy, którzy „stawiają chęć uzyskania zysku ekonomicznego ponad zastrzeżenia natury polityczno-społecznej” (Skrabacz 2020: 106), w tym ponad dyrektywy unijne (tamże: 114).

Austria jako ostatnie państwo w UE, bo w 2016 r., implementowała regulacje unijne dotyczące wymiany informacji na temat kont bankowych. Wciąż natomiast prawo austriackie dopuszcza chociażby tworzenie prywatnych fundacji bez konieczności podawania nazwiska fundatora. Banki austriackie, w tym *Raiffeisen Bank* oraz *Anglo Austrian Bank*, były oskarżane o nielegalny transfer pieniędzy, m.in. z Rosji. Z kolei ostrożność władz w reagowaniu na wspomniane oskarżenia przypisuje się ich niechęci do zaostrzenia relacji z inwestorami, posiadającymi znaczne wpływy na Kremlu. Chociaż handel rosyjski z UE zamarł gwałtownie po sankcjach nałożonych w 2014 r., to zwiększyła się w tym czasie liczba rosyjskich inwestycji w Austrii. Przede wszystkim dotyczyło to firm z sektora energetycznego, takich jak *Gazprom* i *Lukoil* (Szyszkowitz 2020: 11-13).

Rosja wciąż pozostaje drugim największym inwestorem gospodarczym w Austrii, natomiast Austria jednym z ważnych inwestorów na obszarze Federacji Rosyjskiej (Gepp 2024). To właśnie na rynku rosyjskim austriacki *Raiffeisen Bank International* w 2022 r. wygenerował bezprecedensowy zysk, przekraczający 3 mld euro, zaś wiele z setek średnich i małych firm zadeklarowało wolę pozostania na nim tak długo, jak to będzie możliwe (Nowicki 2023:

54). Austriackie przedsiębiorstwa w tym okresie rozszerzyły nawet swój handel z Rosją w sektorach takich jak produkty farmaceutyczne, maszyny i żywność (Szigetvari 2023).

„Miękkie podbrzusze”, „użyteczny idiota”, „przyczółek Putina” – takie epitety padają w odniesieniu do Austrii z ust wielu polityków i dziennikarzy z Zachodu (por. Nowicki 2023: 53, Szyszkowitz 2020: 5). Czy ta krytyka jest słuszna? Poniżej przedstawione zostaną argumenty, które z perspektywy konstrukttywizmu jako teorii stosunków międzynarodowych mogą wyjaśniać specyfikę postaw społeczeństwa i elit politycznych Austrii w odniesieniu do Rosji.

Po pierwsze, narody i państwa przejawiają opór przed krytyczną refleksją dotyczącą elementów konstytuujących ich własną tożsamość oraz działań, które podejmowały one w związku ze wspomnianą tożsamością. Państwa podążają bardziej za rzeczywistością taką, jaką chciałyby ją widzieć i potrafią nie dostrzegać faktów stojących w sprzeczności z własną zinternalizowaną „wiedzą”. Jedynie z trudem zmieniają głęboko zakorzenione przekonania o słusznych i nieakceptowalnych działaniach, a także o swoich geopolitycznych przyjaciółach oraz wrogach. Przykładem wspomnianych zakorzenionych prawd jest omówiony wcześniej status Austrii jako państwa neutralnego, mostu między Wschodem a Zachodem, zdolnego stać ponad ideologicznymi podziałami, antagonizującymi kontynent. Mieszkańcy republiki naddunajskiej szczerzą się wysokim rankingiem swojego państwa jako „miejsca przyjaznego do życia”, kosmopolitycznego, życzliwego imigrantom. Dotyczy to także diaspory rosyjskiej – stosunkowo nielicznej, lecz ważnej z uwagi na powiązania kulturalne i biznesowe z Rosją⁷.

Przykładem nienegowanych prawd jest także narracja o Austrii jako kraju mogącym poszczycić się dużą skutecznością negocjacyjną i owocnym partnerstwem, w tym w relacjach z Rosją radziecką oraz Rosją współczesną. Wielu Austriaków z dumą podkreśla, że Druga Republika została uznana po wojnie nie za państwo-sukcesora III Rzeszy, a za jej pierwszą ofiarę, a także, w 1955 r., uzyskała niepodległość, właśnie za sprawą miękkiej dyplomacji zastosowanej w Moskwie (Szyszkowitz 2020: 5). Za jednoznaczne *success story* uważana jest także historia austriackiej nitki gazociągu „Braterstwo”, uruchomionej w 1968 r. Powszechnie podkreśla się, że tani gaz z ZSRR stymulował w latach 60. i 70. XX w. austriacki cud gospodarczy (Gepp, Graber, Kapeller 2023).

---

⁷ Jej liczebność jest stosunkowo stabilna i oscyluje na poziomie ok. 33 tys. osób (*Russian citizens* 2021). Dla porównania, w 2008 r. była ona szacowana na 29 tys. osób (Jaroszevska 2011: 99).

Po drugie, komentatorzy ze średnich i dużych krajów zachodnich przejawiają tendencję do ignorowania specyfiki państwa austriackiego jako małego podmiotu relacji międzynarodowych. Druga Republika z własnych zasobów nie jest w stanie pokryć zapotrzebowania na większość produktów niezbędnych krajowi do przetrwania (Gaugl, Sommer, Kettner i in. 2023: 14). Zależność od importu dotyczy szczególnie Niemiec, można jednak mówić o niej także w odniesieniu do relacji gazowych z Rosją. Druga Republika posiada zasoby gazu zaspokajające jedynie w ok. 20% jej zapotrzebowania na ten surowiec (Votzl 2022). Niedobory jest natomiast w stanie uzupełnić dzięki powiązaniom z siecią energetyczną Federacji Rosyjskiej (Stachowiak 2020: 90-102). Hub gazowy w Baumgarten pełni ważną rolę strategiczną ze względu na usytuowane tam podziemne zbiorniki gazu oraz wychodzącą z niego sieć tranzytową zapopatrującą cały środkowoeuropejski rynek tego surowca. Zgodnie z planami austriackiego OMV i *Gazpromu*, Baumgarten miał być również punktem docelowym rosyjskiego gazociągu *South Stream*⁸. Sytuacja ta czyni z Rosji i z takich koncernów, jak *Gazprom* ważnych graczy, wpływających na całokształt sytuacji ekonomicznej Austrii. To właśnie *Gazprom* uczestniczy w budowie podziemnych magazynów gazu, jak również jest właścicielem austriackiego *ZMB Gasspeicher Holding GmbH*, który zajmuje się zakupem, kontrolą i administrowaniem firmami zajmującymi się magazynowaniem gazu (Stachowiak 2020: 127).

Austria należy do głównych państw-odbiorców gazu rosyjskiego na świecie. W 2009 r. *Gazprom* pokrywał połowę zapotrzebowania tego kraju na gaz, natomiast w latach 2015-2022 około 80%, przez co na Austrię w omawianym okresie przypadało aż 8% eksportu tego koncernu (Kenan 2024: 119). Fakt zmniejszenia zależności Austrii od rosyjskiego gazu na 70, 50, a nawet 40% (przy uwzględnieniu sezonowych wahań) w latach 2022-2023 był już sam w sobie traktowany jako powód do sukcesu nawet przez najbardziej radykalnych zielonych polityków, w tym przez minister ds. ochrony środowiska Leonore Gewessler (Kocher 2023).

Austria jest także państwem w znacznym stopniu zależnym w swej polityce energetycznej od takich czynników jak nietypowe zjawiska klimatyczne. Właśnie tego typu losowymi zjawiskami (suszą, słabymi porywami wiatru, niewystarczającym nasłonecznieniem) tłumaczy się trudności, na jakie napotyka austriacka inicjatywa *Energiewende*, związana z odchodzeniem od kopalnych na rzecz odnawialnych źródeł energii (Im Dezember 2023). Stąd nawet w trudnych

---

⁸ W 2011 r. porozumienie gazowe OMV-Gazprom w sprawie *South Stream* zostało zablokowane przez Unię Europejską (Stachowiak 2020: 127).

latach 2022-2023 r. udział gazu w austriackim miksie energetycznym wciąż wyniósł ok. 10% (Gaugl, Sommer, Kettner i in. 2023: 14).

Analizując wyjątkowość relacji austriacko-rosyjskich należy równocześnie zwrócić uwagę, iż republika naddunajska nie jest jedynym krajem prowadzącym wobec Moskwy spolegliwą politykę. Przykładowo, nie tylko ona wiosną 2022 r. zgodziła się otworzyć „podwójne rachunki” w *Gazprombank*, ułatwiające system rozliczeń gazowych z Rosją; do wspomnianego grona należały zarówno małe kraje, takie jak Węgry i Słowacja, jak i duże państwo, takie jak Niemcy (Kenen 2024: 215).

Wreszcie, Austriacy należą do tych narodów, które – nie negując wagi militarnej konfrontacji Ukrainy z Rosją – dostrzegają także jej skutki pozamilitarne. Rosyjska inwazja wywołała wszak energetyczny szok, który będzie miał długofalowe skutki na łańcuchy dostaw (Sheparf, Ruijven, Zakeri 2022: 17-18). Kryzys zintensyfikował debatę o alternatywnych źródłach energii, nie czyni to jednak sugerowanej tranzycji łatwiejszą. Bezpieczeństwo energetyczne, które rządy wszystkich państw pragną swoim obywatelom szybko zapewnić, skłania je raczej do działań doraźnych. Perspektywa ta oznacza z kolei zdanie się na działania klimatycznie ryzykowne, takie jak poszukiwanie nowych tras dostaw płynnych paliw kopalnych, inwestycje w atom lub powrót do węgla (Zakeri, Paulavets, Barreto-Gomez 2022: 15). Spojrzenie austriackie uwzględnia też, co ważne, negatywne skutki odchodzenia Zachodu od rosyjskiego gazu dla nie związanych z wojną w Ukrainie państw trzecich⁹.

Należy także podkreślić, że w austriackim dyskursie publicznym po 24 lutego 2022 r. wyraźnie wybrzmiało potępienie aktów rosyjskiej przemocy. Rząd Drugiej Republiki zajął jednoznaczne stanowisko wobec działań Rosji, wyrażając solidarność z innymi państwami UE (Skrabacz 2022: 50). Kilka dni przed agresją rosyjską kanclerz Nehammer wydał oświadczenie, iż pakiet sankcji, zaproponowanych przez UE obejmie także politykę energetyczną (tamże: 62). Co więcej, w obliczu wojny stwierdził on *expressis verbis*, że to Kreml jest wyłącznie odpowiedzialny za rozpoczęcie wojny, a także za zbrodnie wojenne i zbrodnie przeciwko ludzkości popełnione przez wojska rosyjskie na ludności ukraińskiej i na jej terytorium (tamże).

Oświadczenie to spotkało się z kolei z ostrą reakcją rządu rosyjskiego. Wypomniał on Austriakom, że Armia Czerwona zapłaciła wysoką cenę za

---

⁹ Przykładowo, jak zauważa „Der Standard”, bogata Europa scedowała swój program gazowy na biedne kraje azjatyckie. Pakistan miał długoterminowe umowy na dostawy skroplonego gazu (LNG), „zostały one jednak zerwane, a gaz popłynął do tych, którzy mogli najwięcej za niego zaoferować” (*Cambridge-Professorin Thompson* 2023).

wyzwolenie austriackiego terytorium, a także, że powojenna Austria została restytuowana jako państwo wiczyście neutralne. Rosja zarzuciła Austrii, że nie pozostała obiektywna i neutralna wobec bieżącej sytuacji politycznej i wojskowej, stwierdzając, że postawa austriackich władz budzi „poważne wątpliwości” i „zostanie zapamiętana na przyszłość”. W odpowiedzi na takie zarzuty austriacki minister spraw zagranicznych Alexander Schallenberg oświadczył, że „Austria pozostaje neutralna, nie może być jednak obojętna, gdy zagrożona jest wolność, suwerenność i integralność terytorialna innego państwa” (tamże). Z kolei kanclerz Karl Nehammer oświadczył, iż „dla małego kraju [...] tym, co stanowi świętość, jest prawo narodów [do samostanowienia]” (Nehammer 2022).

Austria wykazała się również solidarnością z państwami UE, dostosowując się do postanowień unijnych w sprawie blokady dostępu do rosyjskich mass mediów, w tym mediów społecznościowych: jeszcze przed oficjalnymi zarządzeniami na poziomie krajowym i UE *Magenta Austria*, firma zarządzana przez *Deutsche Telekom*, zablokowała działalność RT. Rząd Austrii podjął natomiast oficjalne działania tuż po rezolucji Rady UE w sprawie sankcji przeciw Rosji (Susi, Fischer-Lessiak, Kettemann 2022: 12-13). Głosy krytyczne wobec blokady mediów rosyjskich pojawiły się jedynie ze strony zwolenników FPÖ¹⁰.

„Nie” dla Putina

Poniżej prześledzone zostaną główne wątki austriackiego dyskursu publicznego o Rosji w latach 2022-2023, uwidocznione w dzienniku „Der Standard”, stanowiącym reprezentatywny przykład centrolewicowej prasy opiniotwórczej.

W pierwszym półroczu wojny centralne miejsce mają w nim rozważania o konieczności przeciwstawienia się przez wolny świat reżimowi Władimira Putina. „Żyjemy w okresie, gdy podważone zostały podstawy naszego życia. Pokój w Europie, nasza demokracja, sposób, w jaki chcemy żyć, bezpieczeństwo naszych dostaw i bezpieczeństwo w ogóle. [...] Dlaczego obecnie wszystko jest takie niepewne? Ponieważ w Moskwie panuje dyktator, który nie może znieść, że ludzie w Europie pragną żyć w sposób wolny i niezależny. Który mówi o zniewieściałym, dekadentkim Zachodzie i który głęboko pogardza naszym stylem życia” (Marchart, Mittelstaedt 2022). Przywołane w lipcu 2022 r.

---

¹⁰ FPÖ – *Freiheitliche Partei Österreichs* (Wolnościowa Partia Austrii). Krytyka nawiązywała zwłaszcza do argumentu dotyczącego wieczystej neutralności Austrii (Susi, Fischer-Lessiak, Kettemann 2022: 18).

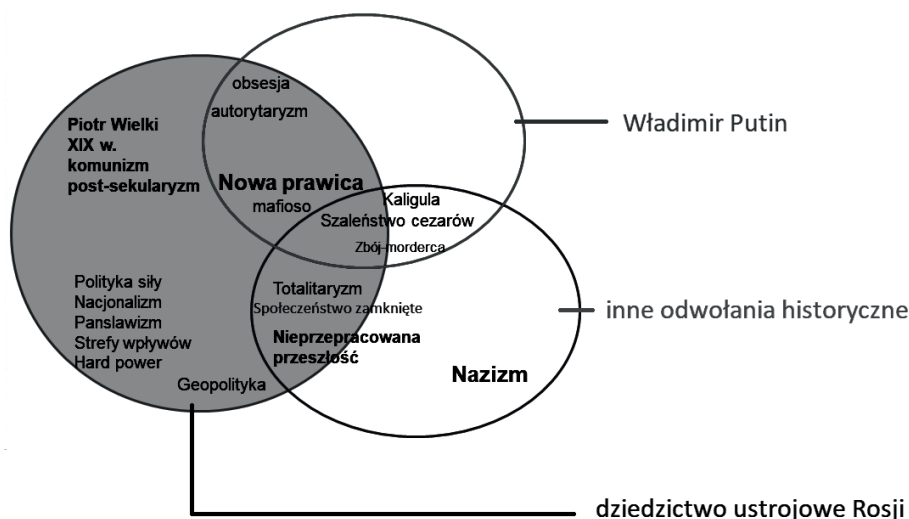

słowa prezydenta Alexandra Van der Bellena dobrze korespondują z cyklem artykułów prasowych, poruszających we wspomnianym okresie problematykę dziedzictwa imperialnego Rosji (por. Soros 2022).

Rozważania o źródłach, historycznych odsłonach i współczesnym wymiarze rosyjskiego imperializmu, w zwięzłej formie, czyli za pomocą użytych w artykułach słów kluczowych oraz klasyfikacji według kontekstów, w jakich zostały użyte, zawarte zostały w wykresie 1.

Wykres 1

Słowa kluczowe obecne w austriackim dyskursie medialnym poświęconym rosyjskim ideom imperialnym.

Baza źródłowa: artykuły zamieszczone w prasie opiniotwórczej na przykładzie „Der Standard”, „Kurier” i „Die Presse” (02.2022-12.2023).

Opracowanie własne.

Wspomniany dyskurs był reprezentatywny dla całej prasy austriackiej głównego nurtu, zwłaszcza liberalnych czasopism opiniotwórczych. Rozważania o imperializmie rosyjskim jako czynniku destabilizującym relacje międzynarodowe i zagrażającym demokracji w innych częściach świata nie pojawiły się jedynie w czasopismach i mediach sympatyzujących z FPÖ¹¹.

Dziennikarze podkreślali też problem austriackiego rachunku sumienia. Z cytowanego wyżej przemówienia Van der Bellena Jan Michael Marchart

¹¹ Autorka przeprowadziła kwerendę artykułów opublikowanych w tygodniku „Unzensuriert.at” oraz na stronie internetowej *Freiheitliches Bildungsinstitut* między 02.2022 a 12.2023 r.

i Katharina Mittelstaedt wyabstrahowali symptomatyczną, podsumowującą diagnozę: „Nic nie będzie takie, jak dotąd” (*Nichts wird mehr so wie früher*), nie ominęli też jego słów o tym, że zwieść, względnie „uwieść Rosji”, dali się *de facto* wszyscy austriaccy politycy, w tym sam prezydent (Marchart, Mittelstaedt 2022). Jeszcze mocniejsze słowa, o tańcu z rosyjskim niedźwiedziem, padały *expressis verbis* lub *implicite* w artykułach poświęconych zależności, w tym uległości i bezkrytycznej polityki, kolejnych szefów koncernu OMV wobec *Gazpromu* (Narval 2022). Nie oszczędzono też samych Austriaków, co po-brzmiewa w słowach prezydenta, skierowanych do uczestników festiwalu w Bregencji latem 2022 r.: „Podczas kiedy my chodzimy na festiwale, rodziny z ukraińskich miast chowają się w piwnicach” (Marchart, Mittelstaedt 2022).

Z mocą podkreślano też remedium na dotychczasowe błędy polityki zagranicznej Austrii w postaci solidarnej postawy z państwami UE oraz z rządem USA w kwestii nałożenia sankcji wobec Rosji, w tym embarga na ropę i gaz. Narracje prasowe miały przy tym wyraźne odwołania do idei moralnych. „3 marca 2022 r. państwa członkowskie UE importowały z Rosji gaz o wartości 600 mln euro” – pisał u progu wojny na łamach „Der Standard” znany dziennikarz i działacz społeczny Philippe Narval, dodając: „Tylko tego jednego dnia! Opłacamy rosyjską inwazję na Ukrainę” (Narval 2022). Argumentowano też o braku zastrzeżeń dla zaangażowania Austrii w działania na rzecz zaprzestania przemocy w Europie, jak uczynił to m.in. Thomas Mayer, podkreślając, że „wojna ze szczególną siłą [...] ukazuje dobre strony państw UE” (Mayer 2022) oraz że „w przypadku kryzysu solidarność stoi ponad neutralnością. Włącznie z obowiązkiem udzielenia pomocy” (tamże). W swoich rozważaniach, wspierających tezę, iż w celu wywarcia większego nacisku na Putina UE musi dołączyć do amerykańskiego embarga na ropę i gaz, dziennikarze austriaccy powoływali się także na szerokie grono światowych autorytetów, takich jak Joseph Stiglitz, George Soros czy rosyjski ekonomista-dysydent Siergiej Guriew¹².

Rosja, OMV i *Energiewende*

W dyskursie o wojnie rosyjsko-ukraińskiej ważną rolę odegrały też dylematy z zakresu ekologii, przy czym w wielu artykułach stanowiły one wręcz dominantę rozważań. Jaką politykę powinna obrać Austria w sytuacji, gdy zapo-

---

¹² Siergiej Guriew – po 2013 r. zatrudniony w Europejskim Banku Odbudowy i Rozwoju, współautor (wraz z Danielem Treismanem) książki *Spin Doctors: The Changing Face of Tyranny in the 21st Century* (2022) (Mory 2022, Stiglitz 2022, Soros 2022).

trzebowanie na energię w tym państwie jest w trzech czwartych pokrywane ze źródeł kopalnych? (Mittelstaedt, Prager, Szigetvari, Strobl 2023). Czy w Austrii powinny być budowane elektrownie atomowe, by uczynić kraj niezależnym od importu, czy też technologie te są zbyt niebezpieczne, zaś kwestia odpadów radioaktywnych niedostatecznie wyjaśniona? (Kleindl, Pramerm Seidl 2023). Czy należy zrezygnować ze skroplonego gazu dla dobra środowiska, nawet jeśli wojna w Ukrainie czyni go w krótkiej perspektywie produktem niezbędnym? (Gepp 2023b). W artykułach traktujących bardziej o ekologii i polityce niż gospodarce, wyraźnie podkreślano, że odejście od rosyjskiego gazu i ropy jest nie tylko postulatem słusznym moralnie, lecz także optymalnym z punktu widzenia walki ze zmianami klimatycznymi (*Fridays* 2022).

Dziennikarze wykazywali jednak większą powściągliwość, analizując problem umów gazowych z Rosją. Wielokrotnie zwracali oni uwagę, że OMV jako podmiot prywatny, nie jest zobowiązany do brania pod uwagę kalkulacji pozagospodarczych, zaś rząd Drugiej Republiki nie posiada narzędzi do ingerowania w politykę koncernu (Gepp, Graber, Kapeller 2023, Votzl 2022, Strobl 2023, Kocher 2023). Podstawą działania państwa prawa jest zapewnienie gwarancji przestrzegania umów międzynarodowych, włącznie z umową zawartą między OMV a *Gazpromem*, mającą ważność aż do 2040 r. Prasa opiniotwórcza zwracała wprawdzie uwagę na ponad trzykrotny wzrost cen zakontraktowanego gazu, który doprowadził to sytuacji, w której od stycznia do listopada 2022 r. Austria przekazała Rosji równowartość aż 6,7 mld euro (*Im Dezember* 2023). Z drugiej strony przyznawano, że zgodnie z szacunkami ekonomistów, także odejście od rosyjskiego gazu przyniosłoby Austriakom straty gospodarcze liczone w miliardach euro (Bruckner 2023).

Sztuka przetrwania

Prasa liberalna poświęciła także wiele miejsca tematom pozamilitarnym i pozaekologicznym, natomiast bliskim problemom codziennym wszystkich Austriaków, ponieważ dotyczącym podstaw funkcjonowania stworzonego w Drugiej Republice państwa dobrobytu. Zarówno w 2022, jak w 2023 r., media zgodnie podkreślały, że „nikt nie płaci za gaz więcej niż mieszkańcy Austrii” (Gepp 2023d), dopuszczając też do głosu polityków tak radykalnych, jak Axel Kassegger, rzecznik FPÖ ds. gospodarki, otwarcie wypowiadających się za natychmiastowym wycofaniem się z antyrosyjskich sankcji, „które przyspieszają wzrost cen za energię i paliwo niczym zapłon zaogniający pożar” (*Österreichs BIP* 2023).

Akcenty dotyczące przyszłego braku komfortu w życiu codziennym Europejczyków pojawiły się już na początku wojny, nawet w artykułach otwarcie nawołujących do nakładania kolejnych sankcji na Kreml. Przykładowo, Philippe Narval otwarcie spekulował, czy mieszkańcy kontynentu będą w stanie z dnia na dzień wychłodzić swoje termostaty i przestawić się na branie zimnych pryszniców (Narval 2022). Latem 2022 r. prasę austriacką zdominowały natomiast artykuły rysujące w czarnych barwach możliwość przetrwania przez Austriaków najbliższej zimy. „Der Standard”, powołując się na wyliczenia IHS alarmował, że wstrzymanie dostaw gazu z Rosji do Austrii przełoży się na spadek wzrostu gospodarczego o 2-4%, co oznaczałoby zagrożenie utratą pracy dla ok. 120 tys. osób. Dziennikarze powołali się też na bardziej apokaliptyczny scenariusz, mówiący o prawie 13% spadku gospodarczym i utracie miejsc pracy przez 560 tys. Austriaków (Szigetvari 2022). W Austrii – jak zauważył András Szigetvari – funkcjonowanie aż 60 dużych zakładów zależało bezpośrednio od dostaw gazu (tamże).

W podobnym tonie utrzymane było chociażby przytaczane tu kilkakrotnie przemówienie Van der Bellena na festiwalu w Bregencji w lipcu 2022 r. Prezydent przestrzegał w nim rodaków przed nieprzewidywalnością działań Moskwy, która „zakręci gaz, kiedy jej to będzie pasować” i uczyni wszystko, by poprzez stymulowanie wzrostu cen wywołać w Austrii inflację. Równocześnie zapewniał on, że „Austria, w której rodziny, emeryci, biedni ludzie muszą marznąć zimą, ponieważ nie stać ich na ogrzewanie – to nie jest kraj, w którym chcielibyśmy żyć”. Wnioskiem ze wspomnianego przemówienia był skierowany do rodaków apel o dyscyplinę i solidarność z programem gospodarczym rządu (Marchart, Mittelstaedt 2022).

Program „Misja 11”, zainaugurowany na jesieni 2022 r., autorstwa ministerstwa ochrony środowiska, oparty na szeroko zakrojonej kampanii społecznej, popieranej na łamach prasy, zakładał, że kraj zaoszczędzi w skali roku 11% zużywanej energii. Wspomniany plan, dodajmy, Austriakom udało się zrealizować, dzięki czemu dyskurs medialny w Drugiej Republice w 2023 r. zawierał znacząco więcej przekazów odzwierciedlających bardziej optymistyczne nastroje społeczne niż w roku poprzednim. W styczniu 2023 r. „Der Standard” donosił o szczęśliwej dla Austriaków „kombinacji łagodnej zimy, oszczędności tak ze strony odbiorców prywatnych, jak i przedsiębiorstw, a także sytuacji pogodowej”, za sprawą których wiele elektrowni gazowych nie tylko nie musiało zabiegać o nowych dostawców tego surowca, lecz znalazło się w końcu 2022 r. w stanie spoczynku (Pfluger 2023). Jesienią 2023 r. Austriacy wprawdzie wciąż płacili za gaz więcej niż inni Europejczycy, jednak w porównaniu z 2022 r. wzrost cen dla klientów indywidualnych za ten surowiec nie nastąpił (Prager

2023). Kampania „Misja 11” przyniosła – zauważyli dziennikarze – nawet lepsze rezultaty niż zaplanowano. W listopadzie 2022 r. zużycie gazu było niższe o 20%, prądu zaś o 6,7% niż w roku wcześniejszym (tamże 2023).

Równie optymistyczny ton przebiegał z artykułów prasowych, opublikowanych w przeddzień pierwszej rocznicy agresji rosyjskiej. Jak zauważył Joseph Gepp w eseju zatytułowanym *Nadzieja w kryzysie*, „wszystko mogło potoczyć się gorzej” (Gepp 2023c). Optymizmem napawała go sytuacja na froncie, a także fakt, że Ukraińcy nie pozostali w swojej walce osamotnieni. Najwięcej miejsca dziennikarz poświęcił jednak problematyce dobrostanu Austriaków i innych niedotkniętych wojną mieszkańców kontynentu. Europejczycy nie zamierzali zimą, nie dotknął ich też kryzys gospodarczy, co więcej, udało się im znacząco zmniejszyć zależność gazową od Rosji oraz nagłośnić wagę idei *Energiewende*:

„W roku 2020 wciąż jeszcze ponad połowa wykorzystywanego w Europie gazu pochodziła z Rosji. Do końca 2022 r. udział ten spadł do 13% [...] głównie dzięki dostawom skroplonego gazu. [...] Zupełnie inaczej traktuje się obecnie energię. Uświadomiliśmy sobie, że jest to dobro deficytowe, za które ponosi się cenę geopolityczną i finansową. Dlatego pani minister ochrony środowiska w maju 2022 r. ogłosiła rozbudowę odnawialnych źródeł energii 'aktem narodowego wysiłku'. Również oszczędzanie energii stało się częścią agendy politycznej“ (tamże).

Pyrrusowe zwycięstwo

Doceniając zdolność Europejczyków do wyswobodzenia się z rosyjskiej „pułapki gazowej”, dziennikarze austriaccy pozostawali (i pozostają) jednak stale sceptyczni w kwestii skuteczności sankcji politycznych i gospodarczych nałożonych na Rosję. András Szigetvari latem 2022 r. podkreślał, że Rosja „wciąż sprzedaje wystarczającą ilość ropy do Europy, Chin oraz Indii, tak iż jej przychody zgodnie z danymi Międzynarodowej Agencji Energii Atomowej od stycznia 2022 r. wzrosły znacząco” (Szigetvari 2022). W podobnym tonie wypowiedział się na łamach „Der Standard” jesienią 2023 r. niemiecki dziennikarz Jo Angerer stwierdzając, iż „rosyjska gospodarka mimo sankcji znajduje się na kursie wzrostowym” oraz że „nawet wyposażenie istotne dla wojska Rosja jest w stanie sprowadzić z Zachodu dzięki omijaniu obostrzeń” (Angerer 2023). Sankcje – twierdzi w innym swoim tekście Szigetvari – obchodzone są w sposób legalny nawet przez firmy afiliowane w UE, za sprawą tranzytu przez Białoruś (Szigetvari 2023). Dziennikarz liberalnej gazety pół roku po agresji Rosji na Ukrainę solidaryzował się też z otwarcie z poglądami szefa FPÖ Herberta Kickla:

„Kiedy sankcje bardziej szkodzą tym, którzy je wprowadzają, niż tym, przeciw którym są skierowane, nie mają żadnego sensu” (Szigetvari 2022).

Pesymistyczne przesłanie można także m.in. odczytać z treści wywiadu, zamieszczonego w lutym 2023 r. w „Der Standard”, w którym w roli eksperta do spraw stosunków międzynarodowych wystąpił Dmitrij Lubinski, ambasador Federacji Rosyjskiej w Austrii. W przeddzień pierwszej rocznicy agresji rosyjskiej w artykule pod tytułem *Rosyjski ambasador ostro krytykuje Austrię* dziennikarz Fabian Sommavilla bez komentarza przytoczył słowa Lubinskiego o „postępującej erozji neutralnego statusu Austrii”, naruszeniu statusu Wiednia jako „niepodległej stolicy”, a także o „wielkim minusie”, jakim okazał się bilans 2022 r., jeśli chodzi o relacje Rosji z Austrią (Sommavilla 2023).

Wnioski

Szukając odpowiedzi na pytanie o specyfikę austriackiego dyskursu prawnego dotyczącego Rosji, związanego z wydarzeniami lat 2022-2023, należy zwrócić uwagę na kilka jego aspektów.

1. Można zaobserwować korelację między tożsamością Austriaków, zwłaszcza związaną z habitusem Drugiej Republiki jako państwa małego i neutralnego, a sposobem tematyzowania na łamach austriackiej prasy opiniotwórczej kwestii odnoszących się do wyzwań, jakie przyniosła pełnoskalowa agresja rosyjska w Europie Wschodniej. Dziennikarze alpejskiej republiki wyraźnie podkreślają wpływ wojny na wszystkie aspekty codziennego życia Austriaków, międzynarodowe zobowiązania, do których powinien stosować się ich kraj, a także rozdźwięk między dobrymi intencjami, sferą działania *bona fide* a twardą rzeczywistością *Realpolitik*, dotyczącą austriackich dyplomatów i ludzi biznesu. Austria jest postrzegana bardziej jako przedmiot niż podmiot wielkiej polityki, raczej jako ofiara niż beneficjent zdarzeń rozgrywających się wbrew woli jej obywateli oraz elit, a także poza ich kontrolą. Klimat swoistej „małej apokalipsy”, uwidoczniony w dyskursie dotyczącym gospodarczego przetrwania narodu i nieprzewidywalności polityki rosyjskiej, można też zinterpretować jako przejaw pozycjonowania się przez Austriaków jako narodu o znacznie słabszej kondycji gospodarczej, niż wynikałoby to ze wskaźników obiektywnych¹³.

---

¹³ Dane statystyczne nieodmiennie wskazują, że obywatele Austrii są znacznie mniej zagrożeni ubóstwem niż mieszkańcy innych krajów UE. Przykładowo, dane z 2016 r. wskazują, że

2. Wyraźnie podkreślana jest przynależność naddunajskiej republiki do świata Zachodu, w tym do świata wartości i postulatów, promowanych przez instytucje takie jak ONZ i UE. Istnieje też konsensus, jeśli chodzi o moralną ocenę działań Kremla i konieczność jej dobitnej artykulacji na płaszczyźnie publicznej.
3. Problemy ekologiczne, w tym związane z *Energiewende*, jako kluczowe zagadnienia związane z kryzysem międzynarodowym wywołanym przez Federację Rosyjską, były (i są) tematyzowane częściej niż kwestie geopolityczne czy *stricte* militarne.
4. Austriacki dyskurs medialny mierzył (i wciąż mierzy) się z pytaniami o bilans wieloletnich relacji bilateralnych Austrii z Rosją, opartych na bliskich kontaktach na płaszczyźnie dyplomatycznej i biznesowej, a także na wzajemnych korzyściach gospodarczych. Złożoność tychże relacji, połączona z poczuciem swoistego historycznego długu wdzięczności wobec Rosjan, a także fakt, iż społeczność międzynarodowa nadała Drugiej Republice status państwa wiczyście neutralnego, powodują jednak, że Austriacy na płaszczyźnie pozawerbalnych działań zachowują w relacjach z Rosją postawę ostrożną, ambiwalentną i mediacyjną (por. Schmid, Wöfl 2023).

Bibliografia

- Angerer J. (2023), *Trotz Sanktionen gelangen selbst Mikrochips aus dem Westen nach Russland*, „Der Standard“ 1.10., <https://www.derstandard.at/story/3000000189303/trotz-sanktionen-gelangen-selbst-mikrochips-aus-dem-westen-nach-russland> (dostęp 10.10. 2023).
- B.a. (2021), *Russian citizens living in Europe*, <https://www.statista.com/statistics/1294283/russian-citizens-living-in-europe-2021-by-country/> (dostęp 1.01. 2024).
- B.a. (2022), *Fridays for Future begeht Österreichs zehnte Klimademo*, „Der Standard“ 25.03., <https://www.derstandard.at/story/2000134404254/fridays-for-future-laden-zur-zehntem-weltklimastreik-in-oesterreich> (dostęp 1.10. 2022).
- B.a. (2022), *Österreich zahlte für Importe aus Russland im Jänner das 3,5-Fache*, „Der Standard“ 8.04., <https://www.derstandard.at/story/2000134784568/oesterreich-zahlte-fuer-importe-aus-russland-im-jaenner-das-3> (dostęp 1.10. 2022).

Austriacy w skali UE należą do narodów najmniej zagrożonych wykluczeniem społecznym. Ranking najbardziej bezpiecznych państw w tym zakresie plasował się wówczas następująco: Republika Czeska – 13,3% (zagrożonych wykluczeniem społecznym), Norwegia – 15,3%, Finlandia – 16,6%, Holandia – 16,7%, Austria – 18%, Słowacja i Francja po 18,1% czy Szwecja – 18,2% (Górska 2019: 94-95).

- B.a. (2022), *Wie sich die EU-Staaten auf den kommenden Energiemangel vorbereiten*, „Der Standard“ 15.07., <https://www.derstandard.at/story/2000137460922/wie-sich-die-eu-staaten-auf-den-kommenden-energiemangel-vorbereiten> (dostęp 1.10. 2022).
- B.a. (2023), *Cambridge-Professorin Thompson: „Europa hat sein Gasproblem ausgelagert“*, „Der Standard“ 7.05., <https://www.derstandard.de/consent/tcf/story/2000146167458/cambridge-professorin-thompson-europa-hat-sein-gasproblem-ausgelagert> (dostęp 1.06. 2023).
- B.a. (2023), *Im Dezember kamen 71 Prozent der österreichischen Gasimporte aus Russland*, „Der Standard“ 9.02., <https://www.derstandard.at/story/2000143400694/im-dezember-kamen-71-prozent-der-oesterreichischen-gasimporte-aus-russland> (dostęp 1.06. 2023).
- B.a. (2023), *Kocher und Gewessler berichten von sieben Prozent Arbeitslosenquote, der tiefsten seit 2008*, „Der Standard“ 1.03., <https://www.derstandard.at/story/2000144032017/kocher-und-gewessler-berichten-von-sieben-prozent-arbeitslosenquote-der-tiefsten> (dostęp 1.06.2023).
- B.a. (2023), *Militärexperte Heisbourg: „Das Ende eines Imperiums zu akzeptieren ist für Russland sehr schwierig“*, „Der Standard“ 5.06., <https://www.derstandard.at/story/3000000172840/militaerexperte-heisbourg-das-ende-eines-imperiums-zu-akzeptieren-ist-sehr-schwierig> (dostęp 15.06. 2023).
- B.a. (2023), *Österreichs BIP im zweiten Quartal um 1,1 Prozent gesunken*, „Der Standard“ 1.09., <https://www.derstandard.at/story/3000000185149/oesterreichs-bip-im-zweiten-quartal-um-11-prozent-gesunken> (dostęp 1.12.2023).
- Bruckner R. (2023), *Warum Österreich so sehr an Russlands Erdgasstropf hängt*, „Der Standard“ 21.01., <https://www.derstandard.at/story/2000143785105/warum-oesterreich-so-sehr-an-russlands-erdgasstropf-haengt> (dostęp 1.06. 2023).
- Fellner S. (2023), *Die unterschiedlichen Ideen und Ideologien der Parteien im Kampf gegen die Inflation*, „Der Standard“ 30.08., <https://www.derstandard.de/consent/tcf/story/3000000184794/die-unterschiedlichen-ideen-und-ideologien-der-parteien-im-kampf-gegen-die-inflation> (dostęp 1.12. 2023).
- Fiedor K. (1996), *Austria. Zarys dziejów politycznych*, Łódź.
- Frey E. (2022), *Der Zweite Kalte Krieg, die neue Weltordnung ist Geschichte*, „Der Standard“ 26.02., <https://www.derstandard.at/story/2000133670860/der-zweite-kalte-krieg-die-neue-weltordnung-ist-geschichte> (dostęp 1.06. 2022).
- Gaugl R., Sommer M., Kettner C. i in. (2023), *Integrated Power and Economic Analysis of Austria's Renewable Electricity Transformation*, „Energies” nr 16 (2229), <https://doi.org/10.3390/en16052229>: 1-19.
- Gepp J. (2023a), *Größter Fund seit Jahrzehnten: OMV fand in Niederösterreich neues Gasfeld*, „Der Standard“ 28.07., <https://www.derstandard.at/story/3000000180815/groesster-fund-seit-jahrzehnten-omv-fand-in-nieder-oesterreich-neues-gasfeld> (dostęp 1.12. 2023).
- Gepp J. (2023b), *Gut, besser, ganz schlecht? Warum das Bessere manchmal der Feind des Guten sein kann*, „Der Standard“ 1.01., <https://www.derstandard.de/consent/tcf/story/2000142186572/gut-besser-ganz-schlecht-warum-das-bessere-manchmal-der-feind> (dostęp 1.06.2023).
- Gepp J. (2023c), *Hoffnung in der Krise: Sieben Punkte, die uns optimistisch stimmen sollten*, „Der Standard“ 18.02., <https://www.derstandard.at/story/2000143669268/hoffnung-in-der-krise-sieben-punkte-die-uns-optimistisch-stimmen> (dostęp 1.06. 2023).
- Gepp J. (2023d), *Zu Beginn der Heizsaison 2023 sieht Österreichs Energiebilanz trist aus*, „Der Standard“ 1.10., <https://www.derstandard.at/story/3000000188805/zu-beginn-der-heizsaison-2023-sieht-oesterreichs-energiebilanz-trist-aus> (dostęp 1.12. 2023).
- Gepp J., Graber R., Kapeller L. (2023), *Tanker ohne Richtung: Warum die OMV in einer tiefen Krise steckt*, „Der Standard“ 2.06., <https://www.derstandard.de/consent/tcf/story/3000000173012/tanker-ohne-richtung-warum-die-omv-in-einer-tiefen-krise-steckt> (dostęp 15.06. 2023).

- Gepp J. (2024), *In fast keinem Land wird so viel russisches Geld investiert wie in Österreich – warum?*, „Der Standard“ 19.04., <https://www.derstandard.at/story/3000000216641/in-fast-keinem-land-wird-so-viel-russisches-geld-investiert-wie-in-oesterreich-warum> (dostęp 16.10. 2024).
- Górska A. (2019), *Unia Europejska wobec problemu ubóstwa energetycznego w wybranych państwach członkowskich*, Poznań.
- Jaroszewska E. (2011), *Austria wobec zjawiska migracji*, (red.) D. Popławski, *Państwa niemieckojęzyczne w procesie integracji europejskiej. Austria, Liechtenstein, Szwajcaria*, Warszawa.
- Känan A. (2024), *Russia's Foreign Energy Policy: Resources, Actors, Conflicts*. Abingdon Oxon: Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781003408482>.
- Kleindl R., Pramer P., Seidl C. (2023), *Das mögliche Comeback der Atomkraft in Europa – ohne Österreich*, „Der Standard“ 8.01.
- Manchester K. (2023), *Spannungen in Tschechien, Erpressungen in Österreich*, „Der Standard“ 21.03.
- Marchart J. M., Mittelstaedt K. (2022), *„Nichts wird mehr so wie früher“: Van der Bellen geißelt Putin und erhöht Druck auf Regierung*, „Der Standard“ 20.07.
- Mayer T. (2022), *Die EU ist schwach, ohne zu zerbrechen*, „Der Standard“ 16.12.
- Mittelstaedt K., Prager A., Szigetvari A., Strobl G. (2023), *Verwelkt Leonore Gewessler grüne Hoffnung?*, „Der Standard“ 9.07.
- Mory F. (2022), *Ökonom Guriev: „Russland steuert auf schlimmste Rezession seit Kaltem Krieg zu“*, „Der Standard“ 18.05.
- Narval P. (2022), *Die Geopolitik der Energiewende*, „Der Standard“ 7.03.
- Nehammer K. (2022), *Regierungserklärung von Bundeskanzler Karl Nehammer zur aktuellen Krise zwischen Russland und der Ukraine im Nationalrat*, 24.02., <https://www.bundeskanzleramt.gv.at/bundeskanzleramt/bundeskanzler-karl-nehammer/reden-bundeskanzler-nehammer/regierungserklaerung-von-bundeskanzler-karl-nehammer-zur-aktuellen-krise-zwischen-russland-und-der-ukraine-im-nationalrat.html> (dostęp 15.06. 2022).
- Nowicki M. (2023), *Austria w objęciach Putina*, „Polityka” nr 36 (4-10.09.): 53-55.
- Palinka A. (2018), *Austria. Out of the Shadow of the Past*, Routledge: London and New York.
- Pfluger B. (2023), *Hoher Speicherstand im Winter: Haben wir plötzlich zu viel Gas?*, „Der Standard“ 11.01., <https://www.derstandard.at/story/2000142479810/hoher-speicherstand-im-winter-haben-wir-ploetzlich-zu-viel-gas> (dostęp 1.06. 2023).
- Popławski D. (2009), *Fenomen europejskiego państwa małego. Próba bilansu*, (red.) D. Popławski, *Małe państwa Europy. Specyfika systemu politycznego i aktywności międzynarodowej*, Warszawa.
- Popławski D. (2011), *Neutralność Austrii i Szwajcarii a procesy integracji europejskiej*, (red.) D. Popławski, *Państwa niemieckojęzyczne w procesie integracji europejskiej. Austria, Liechtenstein, Szwajcaria*, Warszawa.
- Popławski D. (2013), *Między bezstronnością a solidarnością międzynarodową. Polityka bezpieczeństwa europejskich państw neutralnych i bezaliansowych po zimnej wojnie*, Warszawa.
- Prager A. (2023), *Inflation bei 6 Prozent – wie es weitergeht, hat auch mit dem Krieg im Nahen Osten zu tun*, „Der Standard“ 18.10., <https://www.derstandard.at/story/3000000191465/inflation-bei-sechs-prozent-wie-es-weitergeht-hat-auch-mit-dem-krieg-im-nahen-osten-zu-tun> (dostęp 1.12. 2023).
- Schmid F. (2023), *EU-Politiker verlangt Untersuchung der „Sanktionenumgehungen“ Österreichs*, „Der Standard“ 13.09., <https://www.derstandard.at/story/3000000186700/eu-politiker-verlangt-untersuchung-der-sanktionsumgehungen-oesterreichs> (dostęp 1.12. 2023).
- Schmid F., Wöfl A. (2023), *Sobotkas geheime Mission für einen russischen Oligarchen*, „Der Standard“ 27.07., <https://www.derstandard.at/story/3000000180571/sobotkas-geheime-mission-fuer-einen-russischen-oligarchen> (dostęp 1.12.2023).

- Sheparf J. U., Ruijven B. J. Van, Zakeri B. (2022), *Impacts of Trade Friction and Climate Policy on Global Energy Trade Network*, „Energies” nr 15 (6171), <https://doi.org/10.3390/en15176171>: 1-21.
- Simonet L. (2023), *NATO's 2022 Strategic Concept: Analysis and implications for Austria*, „Working Paper of Austrian Institute for International Affairs” nr 115 (January), <https://www.oii.ac.at/cms/media/working-paper-115-natos-2022-strategic-concept.pdf>: 1-35.
- Skrabacz A. (2020), *Multilateralne relacje Rosji z państwami UE. Polityka petro-kija czy petro-marchewki?*, (red.) M. Banasik, *Rywalizacja Federacji Rosyjskiej na arenie międzynarodowej i jej konsekwencje dla bezpieczeństwa*, Warszawa.
- Skrabacz A. (2021), *The impact of the war in Ukraine on changing Russia-Austria relations*, „Defence Science Review” nr 12, <http://www.defencesciencereview.com.pl/pdf-149970-76298?filename=The+impact+of+the+war+in.pdf>: 50-65.
- Sommavilla F. (2023), *Russischer Botschafter übt scharfe Kritik an Österreich*, „Der Standard“ 12.02., <https://www.derstandard.at/story/2000143462447/russischer-botschafter-uebt-scharfe-kritik-an-oesterreich> (dostęp 1.06.2023).
- Soros G. (2022), *Der Kampf unseres Lebens*, „Der Standard“ 25.05., <https://www.derstandard.at/story/2000136023114/der-kampf-unseres-lebens> (dostęp 1.06. 2022).
- Stachowiak K. (2020), *Wpływ Federacji Rosyjskiej na bezpieczeństwo energetyczne Unii Europejskiej*, Warszawa.
- Stiglitz J. E. (2022), *Kriege werden nicht mit einer Friedenswirtschaft gewonnen*, „Der Standard“ 26.10., <https://www.derstandard.at/story/2000140289888/kriege-werden-nicht-mit-einer-friedenswirtschaft-gewonnen> (dostęp 1.12. 2022).
- Strobl G. (2022), *Österreich tankt Flüssiggas in Abu Dhabi: Putins Krieg beschleunigt Energiewende*, „Der Standard“ 27.10., <https://www.derstandard.at/story/2000140343848/durch-putins-krieg-kommt-die-energiewende-rascher-in-die-gaenge> (dostęp 1.12. 2022).
- Strobl G. (2023), *Österreich hinkt anderen Ländern bei Ersatz von russischem Gas hinterher*, „Der Standard“ 10.03., <https://www.derstandard.at/story/2000144334963/oesterreich-hinkt-anderen-laendernbei-ersatz-von-russischem-gasnach> (dostęp 1.06. 2023).
- Strobl G. (2023), *Strommonopoly: So eng sind Österreichs Energieversorger verbandelt*, „Der Standard“ 20.06., <https://www.derstandard.at/story/3000000175326/verbandelt-und-verstrickt-so-eng-sind-oesterreichs-energieversorg> (dostęp 30.06. 2023).
- Susi M. B., Fischer-Lessiak W., Kettemann G. M. C. i in. (2022), *Governing Information Flows during War: A Comparative Study of Content Governance and Media Policy Responses After Russia's Attack on Ukraine*, Mannheim, Hamburg: Verlag Hans-Bredow-Institut.
- Szacki J. (2005), *Historia myśli socjologicznej*, Warszawa.
- Szigetvari A. (2022), *Wem schaden die Sanktionen mehr: Uns oder Russland?*, „Der Standard“ 17.07., <https://www.derstandard.de/consent/tcf/story/2000137497730/wem-schaden-die-sanktionen-mehr-uns-oder-russland> (dostęp 1.12. 2022).
- Szigetvari A. (2023), *Österreichs Wirtschaft hält sich bei Entkoppelung von Russland zurück*, „Der Standard“ 24.02., <https://www.derstandard.at/story/2000143875050/oesterreichs-wirtschaft-haelt-sich-bei-entkoppelung-von-russland-zurueck> (dostęp 1.06. 2023).
- Szyszkowitz T. (2020), *Between Affluence and Influence: Examining the Role of Russia and China in Austria*, Royal United Services Institute (RUSI), <http://ezproxy2.library.drexel.edu/login?url=https://www.jstor.org/stable/resrep41858> (dostęp 15.06. 2023).
- Trypolska G., Rosner A. (2022), *The Use of Solar Energy by Households and Energy Cooperatives in Post-War Ukraine: Lessons Learned from Austria*, „Energies” nr 15 (7610), <https://doi.org/10.3390/en15207610>: 1-19.

- Votzl J. (2022), *Wer hat uns vom russischen Gas so abhängig gemacht?*, „Der Standard“ 30.04., <https://www.derstandard.at/story/2000135316071/wer-hat-uns-vom-russischen-gas-so-abhaengig-gemacht> (dostęp 1.06. 2022).
- Wendt A. (2008), *Spoleczna teoria stosunków międzynarodowych*, tłum. W. Derczyński, Warszawa.
- Wölfl A. (2023), *Geld, Gas und Orden: Ungarn vereint die Kreml-Freunde in Südosteuropa*, „Der Standard“ 29.08., <https://www.derstandard.at/story/3000000184546/geld-gas-und-orden-ungarn-vereint-die-kreml-freunde-in-suedosteuropa> (dostęp 1.12. 2023).
- Zakeri B., Paulavets K., Barreto-Gomez L. i in. (2022), *Pandemic, War, and Global Energy Transitions*, „Energies” nr 15 (6114), <https://doi.org/10.3390/en15176114>: 1-23.

Dr hab. prof. UŁ, Magdalena Żakowska, Katedra Teorii i Historii Stosunków Międzynarodowych, Wydział Studiów Międzynarodowych i Politologicznych, Uniwersytet Łódzki (magdalena.zakowska@uni.lodz.pl)

Słowa kluczowe: Austria, Rosja, kryzys, dyskurs prasowy, 2022

Keywords: Austria, Russia, crisis, press discourse, 2022

Abstract

The aim of the article is to examine the media discourse in Austria, mainly focusing on the opinion-shaping press, concerning the post-2022 crisis in relations with the Russian Federation and its political and economic ramifications. The author formulated two research hypotheses: 1) The above-mentioned discourse pertains to Austria's ingrained perception of itself as a small, neutral nation and a member of the EU. 2) Depending on which of the three referenced images prevails in particular narratives, issues related to Russia, including the Russian threat, are framed in varying contexts.

The article relies on two main research methods: content analysis of mass media, which includes the search function and extracting keywords, alongside a critical analysis of the discussed discourse (research period: February 2022-December 2023; selected titles representative of the opinion-shaping press: Der Standard, Kurier, Die Presse).

The author reaches the following conclusions: 1) There is a correlation between references to the Second Republic as a small state and the tendency to thematize the crisis associated with Russia in terms of economic survival, and especially – to portray Austria's economic situation more pessimistically than would be warranted by objective factors. 2) There is a consensus in the opinion-shaping press regarding the negative assessment of the Kremlin's actions related to violations of international law. 3) The Austrian media discourse is confronting inquiries about the outcomes of the country's long-standing close ties with Russia. It fluctuates along the narrative spectrum of explanatory vs. error-identifying orientation. The first perspective is common in narratives addressing Austria's unique international status (perpetual neutrality, role as a mediator), while the second is found in those referring to the country on the Danube as part of the EU.

NASZE WYDAWNICTWA

INSTYTUT ZACHODNI
ul. Mostowa 27, 61-854 Poznań
tel. +61 852 28 54
fax +61 852 49 05
e-mail: wydawnictwo@iz.poznan.pl

Reinhard Bingener, Markus Wehner

Moskiewski łącznik Sieć Schrödera i droga Niemiec ku zależności

Tłumaczenie z niemieckiego Joanna Czudec

Tytuł oryginału: Die Moskau-Connection. Das Schröder-Netzwerk
und Deutschlands Weg in die Abhängigkeit

Instytut Zachodni
Poznań 2023

Seria: Speculum
238 ss.

Oprawa miękka

Niemcy przez wiele lat lekcewały zagrożenie, jakie dla bezpieczeństwa Europy stwarza Rosja rządzona przez Putina. Mimo ostrzeżeń ze strony sąsiadów wciąż zwiększały swoje uzależnienie od rosyjskiego gazu i ropy. Reinhard Bingener i Merkus Wehner we wnikliwym i pasjonującym reportażu udowadniają, że w znacznej mierze odpowiedzialność za ten największy błąd w niemieckiej polityce zagranicznej od momentu powstania RFN ponosi były kanclerz Gerhard Schröder wraz ze swoim otoczeniem polityczno-biznesowym. Sieć jego powiązań, jak piszą dziennikarze niemieckiej „Frankfurter Allgemeine Zeitung”, obejmuje „nie tylko niemieckich socjaldemokratów, ale też menadżerów, przedsiębiorców i zagranicznych polityków oraz ludzi z szemraną przeszłością. Sięga od spotkań na szczycie z udziałem światowych przywódców do dyskretnych schadzek, od miliardów, którymi obraca się w międzynarodowym biznesie gazowym, do strumieni pieniędzy z co prawda mniejszą liczbą zer, ale wciąż znaczących. Trafimy tu na ważne urzędy, polityczne ideały, napuszone tytuły i malujące rzeczywistość na różowo książki”.

Jest to pierwsza książka z nowej serii Instytutu Zachodniego Speculum. Celem serii jest wprowadzenie do polskiego obiegu prac – poświęconych historii, kulturze, gospodarce, społeczeństwu i polityce Niemiec – reprezentujących nowe spojrzenie na problemy i zagadnienia, wokół których koncentruje się debata publiczna w tym kraju.